

Da bi se ostvarila održiva, pravedna i socijalno prihvatljiva budućnost Europe treba ispuniti brojne preduvjete za industrijsku tranziciju prema zelenom i digitalnom europskom gospodarstvu. Pandemija je dodatno istaknula neodgodivu potrebu za mnogo širim i snažnijim sudjelovanjem socijalnih partnera i civilnog društva

u oblikovanju politika na svim razinama, osobito u pogledu socijalnog programa. Komisija smatra da je ključno prepoznati komplementarnost između klimatskih promjena, politika kružnog gospodarstva i društvene odgovornosti poduzeća te naglasiti kružne značajke energije iz obnovljivih izvora. Uloga

poslodavaca, poduzetnika i uključenost privatnog sektora u pokretanju strukturnih promjena ključni su za industrijsku tranziciju. Budući da su tvorci inovacija obično mali subjekti, potrebno je usredotočiti se na stvaranje povoljnog poslovnog okruženja za mala i srednja poduzeća koja pružaju usluge visoke

razine temeljene na znanju i promicanje njihovog potencijala. Oni su često pioniri u tržišnom pozicioniranju povezanih industrija, pouzdani poslodavci i otporni na krize. Treba iskoristiti i iskustva poduzeća i organizacija socijalne ekonomije jer djeluju u područjima na koja utječu zelena i digitalna tranzicija. Stoga

treba promicati njihovo poslovanje i procese socijalne inovacije. Trebalo bi na dosljedan način uspostaviti mehanizam za usmjeravanje finansijskih sredstava iz privatnog sektora prema ulaganjima usklađenima s okolišnim, socijalnim i upravljačkim kriterijima. Strategije za bankovnu uniju, uniju tržišta

kapitala, održivo financiranje, digitalno financiranje te mala i srednja poduzeća, stoga se međusobno osnažuju i jamče usmjeravanje sredstava prema produktivnjim projektima u gospodarstvu finansijskih potreba ovisi o bankovnom sektoru. U programu tranzicije trebalo bi ojačati ulogu regija. Središnji

je naglasak na dugoročnom planiranju, snažnom lokaliziranom pristupu, pametnoj specijalizaciji i programu ljudskog kapitala, kao i na usklađivanju dugoročnih ciljeva tranzicije s kratkoročnim prioritetima. Komisija smatra da finansijska sredstva i instrumente potpore za djelovanje u smjeru tranzicije

treba upotpuniti nacionalnim sredstvima uz nužnu koordinaciju različitih razina vlasti. Komisija zagovara i širi raspon vlastitih sredstava radi osiguravanja dostatnog financiranja. Program ljudskog kapitala jedan je od preduvjeta uspješne tranzicije. Brojni akteri, uključujući obrazovne institucije,

poslodavce, sindikate, javne službe za zapošljavanje, nevladine i stručne organizacije, moraju suradivati u razvoju vještina i predviđanju svih budućih potreba za novim i starim vještinama. Komisija pozdravlja najavljeni akcijski plan za provedbu europskog stupa socijalnih prava. Relevantnu pravnu stečevinu u

području radnog prava trebalo bi pojačati tako da pruža bolju potporu pravednoj tranziciji radnika. Akcijskim planom trebala bi se utvrditi minimalna prava, među ostalim: pravo na zdravlje i sigurnost kojim su obuhvaćeni svi radnici i svi novi oblici poslova, pravo na informiranost, savjetovanje, suodlučivanje i

sudjelovanje koje nije ograničeno na tranziciju, pravo na razvoj vještina, minimalni standardi osiguranja za slučaj nezaposlenosti, minimalna plaća i kolektivno pregovaranje. Poduzeća i radnici suočavaju se s golemim socijalnim i gospodarskim posljedicama pandemije. Mnoga poduzeća propadaju,

radna mjesta se zatvaraju, a kućanstva gube sredstva za život. Unatoč dosad nezabilježenim mjerama za spašavanje gospodarstva namijenjenima ublažavanju posljedica koje mjere ograničenja kretanja imaju na radna mjesta i poduzeća, gospodarske prognoze vrlo su zabrinjavajuće. Potrebno je utvrditi i podržati ključne

industrije i sektore, od ljudskih resursa do istraživanja te provoditi industrijsku politiku kojom se ti strateški sektori na tržištu štite i kojom im se jamči sigurnost opskrbe ključnim resursima. Industrijska politika trebala bi služiti kao krovna politika koja radi postizanja sinergija na dosljedan i

sveobuhvatan način koordinira razne politike. Taj će postupak biti moguć samo uz aktivno sudjelovanje organizacija civilnog društva i socijalnih partnera. Bez socijalnog pakta temeljenog na demokratskom i učinkovitom sudjelovanju građana, zeleni plan ne može koristiti svima. U tom se kontekstu u vezi s okolišnim i

tehnološkim promjenama pojavio pojam pravedna tranzicija. Komisija pravednu tranziciju smatra temeljnom sastavnicom proračuna i plana oporavka kojima se potiče zelenije europsko gospodarstvo. Stoga je potrebno razviti šire shvaćanje pojma pravedne tranzicije koji nadilazi gospodarstva koja se temelje na

ugljenu u okviru koje se u potpunosti provodi stup socijalnih prava na temelju novog društvenog sporazuma, uz istodobno poticanje reformi u području sustava preraspodjele, ravnoteže između poslovnog i privatnog života i rodne ravnopravnosti. Za provedbu stupa socijalnih prava posebno su važna visokokvalitetna

radna mjesta za sve, pristup visokokvalitetnom obrazovanju i osposobljavanju, uključujući pravo na cjeloživotno učenje i to posebno ranjivih skupina, jednak pristup zdravstvenoj skrbi i socijalnim uslugama za sve, socijalna zaštita i uključenost ranjivih skupina poput dugotrajno nezaposlenih osoba, žena,

mladih, migranata ili osoba s invaliditetom. Svi ti važni ciljevi mogu se postići ako je gospodarstvo prosperitetno, ako poslodavci nude nova visokokvalificirana radna mjesta i ako postoje nužna ulaganja u nove tehnologije. Zemlje i regije u industrijskoj tranziciji uglavnom se suočavaju s izazovima pri modernizaciji

svoje industrijske baze, usavršavanju vještina radne snage, nadoknađivanju gubitka radnih mjesta u ključnim sektorima i podizanju niske stopi produktivnosti koja ograničava rast prihoda. Iako bi općenito gledano imale koristi od ozelenjivanja i tehnološkog napretka te s njima povezanih pojava, postoji

opasnost da bi određena mjesta i određene skupine stanovništva ostali zanemareni, osobito ranjive skupine kao što su osobe s invaliditetom, starije osobe, Romi i migranti. Da bi riješili izazove dugoročne transformacije, oblikovatelji politika, socijalni partneri, organizacije civilnog društva i ključni

dionici u tim zemljama i regijama trebaju promjene predvidjeti, a tranzicijom aktivno upravljati. Socijalni dijalog, informiranje, savjetovanje i sudjelovanje radnika i organizacija koje ih zastupaju među ostalim u tijelima koja donose odluke poput odbora i nadzornih odbora ključni su za rješavanje problema s kojima se

poduzeću susreću u postupku donošenja odluka i za utjecanje na taj postupak te omogućavaju da se tranzicijom upravlja na način usmjeren prema budućnosti. Komisija poziva Komisiju da u budućoj ažuriranoj industrijskoj strategiji učvrsti i razvije socijalnu dimenziju. Rješavanje krize prouzročene pandemijom i omogućavanje

uspješne industrijske transformacije u interesu je svih interesnih skupina i zahtjeva zajedničke napore i ciljeve kao što je dugoročni razvoj poslovanja, djelotvoran socijalni dijalog u ozračju povjerenja i pozitivan stav. Komisija smatra da se dobro, a time i održivo, upravljanje poslovanjem osim na

zajedničkom predviđanju promjena mora temeljiti i na provjerenim zakonskim minimalnim standardima unutarnjeg tržišta, a da radnici svoje stavove moraju prenositi informiranjem, savjetovanjem i sudjelovanjem na sastancima odbora poduzeća. Digitalizacija i automatizacija pozitivno i negativno utječu na gospodarstvo i

društvo. Tranzicija iziskuje propise koji uključivanjem npr. socijalnih partnera prate tijek tehnološke transformacije i predviđanje promjena. To uključuje zajamčeno osposobljavanje radnika te pregovaranje o kolektivnim ugovorima kako bi se pružila potpora radnoj autonomiji i zajamčila dobra ravnoteža

između poslovnog i privatnog života. Digitalizacija i digitalno gospodarstvo stvorili su nove oblike rada, kao što je rad putem platformi, pri čemu radnici nemaju socijalnu sigurnost niti su im osigurana radna mjesta i često rade u vrlo nesigurnim uvjetima i nemaju jasan status. Njihovi radni uvjeti i status trebaju se

uskladiti kako bi se potaknule pravedna mobilnost i integracija na unutarnjem tržištu. S obzirom na navedeno Komisija smatra da radnicima treba pružiti pravnu sigurnost definiranjem pravnog statusa rada u ekonomiji platformi. Slab ili nikakav pristup socijalnoj zaštiti prouzročuje troškove samim radnicima, ali i

sustavima socijalne sigurnosti. Digitalna transformacija za sobom povlači i potencijalne rizike u pogledu finansijske stabilnosti, finansijskog kriminala i zaštite potrošača. Ti se rizici mogu dodatno povećati zbog nejednakog uređenja tog sektora na svjetskoj razini. Komisija preporučuje mu da ponovo pokrene

inicijativu oporezivanja velikih digitalnih društava. Radnicima se mora omogućiti da se na odgovarajući način pripreme za tržište rada, a gospodarske promjene koje su već u tijeku bit će temelj za rast industrije i dalekosežan gospodarski uspjeh. Nove i naprednije vještine, među ostalim i za zaposlenike u proizvodnji,

predstavljaju izazov za sustave naukovanja. Naprednije vještine zahtijevaju viši stupanj strukovnog sposobljanja u ustanovama tercijarnog obrazovanja. Za razliku od najbolje osmišljenih sustava početnog naukovanja, problem leži u nedostatku nacionalnih okvira i kontrole kvalitete, kao i prelasku iz

početnog naukovanja u tercijarno obrazovanje. Civilno društvo i vlade ubuduće će morati surađivati i biti inovativni na svim razinama kako bi stvorili ravnopravne uvjete. Komisija napominje da bi digitalna tehnologija i aplikacije umjetne inteligencije trebale biti antropocentrične i koristiti našem društvu u

cijelosti te podupire regulatorni okvir za umjetnu inteligenciju. Ne treba se opirati zelenoj i digitalnoj tranziciji, a Europska unija bi trebala promicati razvoj sustava umjetne inteligencije usmjerenih na konkretnе primjene koje omogućuju ubrzavanje ekološke i klimatske tranzicije. Pojavit će se znatna potreba za

inovacijama od osmišljavanja i ubrzavanja novih niskougljičnih proizvodnih procesa do inovacija ne samo u kružnjim vrijednosnim lancima industrija osnovnih materijala nego i u energetskim sustavima koji ih pokreću. Štoviše, morat će se dokazati da su najperspektivnije niskougljične tehnologije dorasle industrijskim

potrebama. To će zahtijevati brzu potporu u obliku politika za uvođenje i poticanje širenja upotrebe novih niskougljičnih načina proizvodnje i upotreba materijala. Preobrazbe neophodne za ostvarenje pravedne tranzicije iziskuju zajednički okvir kako bi se vlade, poduzeća i civilno društvo mogле mobilizirati za

ciljano rješavanje problema. Veliku ulogu u tom procesu imaju socijalne inovacije. Izrada međusektorske strategije za socijalne inovacije, davanje većeg priznanja sudionicima socijalne ekonomije te ispitivanje i moguća primjena njihovih poslovnih modela mogli bi biti važan korak. Time bi se pomoglo u razvoju

ekosustava za subvencionirano eksperimentiranje na razini te nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Poduzetništvo i uključivanje privatnog sektora kojima se potiču strukturne promjene imaju ključnu ulogu u industrijskoj tranziciji. Ondje gdje postoji snažno industrijsko nasljeđe često ustraju brojne

prepreke inovativnom poduzetništvu, konkretno niska razina novoosnovanih i rastućih poduzeća, slaba poduzetnička kultura te nedostatak inovacija i djelotvorno povezanih mreža znanja. Budući da su tvorci inovacija obično mali subjekti, potrebno je usredotočiti se na promicanje potencijala malih i srednjih

poduzeća koji pružaju usluge visoke razine temeljene na znanju poput slobodnih profesija, uključujući i financiranje. Oni su često pioniri u tržišnom pozicioniranju povezanih industrija, pouzdani poslodavci i otporni na krize. Poduzeća i organizacije socijalne ekonomije, akteri sektora koji je pokazao veliku

otpornost i pridonio ublažavanju posljedica krize prouzročene, pretežito su aktivni u područjima na koja su utjecale digitalna i zelena tranzicija. Stoga treba zajamčiti promicanje njihova djelovanja i postupaka u području socijalne inovacije. Komisija je naglasila da će se promjene koje nove tehnologije, umjetna

inteligencija i velike količine podataka sa sobom donose u proizvodnim procesima i gospodarstvu općenito znatno odraziti i na tržište rada te da je važno da se ti procesi promjene odvijaju u okviru uspješnog socijalnog dijaloga i uz poštovanje prava i kvalitete života radnika. Bliska suradnja ključnih lokalnih i

regionalnih dionika temelj je za utvrđivanje najodrživijih primjena i maksimalno poboljšanje socioekonomskog razvoja. Dobre prakse socijalnih partnera na svim razinama koje se temelje na kolektivnim sporazumima kojima se stvaraju ravnopravni uvjeti za ekonomske konkurenste u sektoru ili regiji služe kao referentno

mjerilo za promicanje strategije pravedne tranzicije u pogledu dekarbonizacije i drugih ciljeva klimatske politike. Prelazak na klimatski neutralno gospodarstvo pred oblikovatelje politika postavlja skup složenih izazova u pogledu upravljanja. Jedan je od njih postizanje ravnoteže između dugoročne strateške dimenzije

tranzicije i potrebe za kratkoročnim djelovanjem. Za tranziciju je potrebno dugoročno strateško promišljanje i oblikovanje politika, ali i sposobnost za prilagodbu izbornim ciklusima i s njima povezanim željama vlada i drugih dionika da vide rezultate provedenih projekata. Europski semestar jedno je od ključnih

upravljačkih rješenja za provedbu i praćenje napretka socijalno pravednih tranzicija. Neprestano evaluiranje na socijalnoj, gospodarskoj i okolišnoj razini od ključne je važnosti. Europski semestar postupno je razvio socijalniju dimenziju, no njegova makroekonomski i finansijska dimenzija i dalje prevladavaju.

Komisija stoga predlaže da se u Europski semestar uključe novi, poboljšani, mjerljivi i dopunski socijalni, gospodarski i okolišni pokazatelji kojima bi se omogućilo nadziranje i praćenje svih aspekata i načela stupa socijalnih prava te održivog razvoja i koji će stvoriti sinergije s pregledom socijalnih pokazatelja

uvodenjem koncepta održivog gospodarstva dobrobiti za sve, kao i ciljane preporuke po zemljama u području socijalne politike i okoliša. Industrijska tranzicija javlja se u mnogim oblicima te je stoga u razvoju novih industrijskih usmjerenja vrlo teško primijeniti jednu politiku koja vrijedi za sve. Dok će određeni

sektori gospodarstva doživjeti pad uz nepovratno smanjenje gospodarske proizvodnje i zaposlenosti, drugi će se morati drastično restrukturirati. To će iziskivati zauzimanje sveobuhvatnog političkog pristupa i golema ulaganja, i javna i privatna, kao i dobro funkcioniranje lokalnih i regionalnih

tržišta rada. Usklađivanje cilja dugoročne tranzicije s kratkoročnim prioritetima može predstavljati izazov jer bi moglo biti teško steći privolu javnosti za mjere politika koje nemaju trenutačni učinak. To regije u industrijskoj tranziciji stavlja u nezavidan položaj. S jedne strane, moraju se suočiti s

neposrednom potrebom za djelovanjem uslijed pada u tradicionalnim industrijama kako bi se riješila pitanja kao što su visoka nezaposlenost, gubici prihoda i pogoršanje životnih uvjeta dijela stanovništva, posebno osoba u nepovoljnem položaju i ranjivih skupina kao što su osobe s invaliditetom i starije osobe. S druge

strane, moraju poduzeti korake kako bi iskoristile prilike povezane s industrijskom modernizacijom, npr. privlačenje industrije s većom dodanom vrijednosti, stvaranje i privlačenje novih poduzeća i poslovnih modela te bolje iskorištavanje razvojnih tehnologija. Pogrešne odluke imaju političke posljedice

koje mogu utjecati i na podršku djelovanju u području klime. Trebalo bi ojačati ulogu regija u procesu tranzicije. Uključenost regionalnih uprava mogla bi doprinijeti stvaranju potrebnih ekosustava za uspješnu tranziciju. Dugoročno planiranje, snažan lokalizirani pristup, pametna specijalizacija i program ljudskog

kapitala navedeni su kao preduvjeti za taj proces. U nekoliko europskih regija, osobito onih bogatih ugljenom i čelikom, tranzicija je već provedena iz gospodarskih ili klimatskih razloga. Glavni preduvjet za uspješnu tranziciju uključiv je pristup temeljen na predviđanjima kako bi se ljudima osigurala

dostojanstvena budućnost. To obuhvaća izradu realnog plana djelovanja i uspostavu potrebne istraživačke, tehnološke, inovacijske, akademske i obrazovne infrastrukture uz potrebno financiranje. Da bi se zajamčila odgovarajuća finansijska sredstva, europski instrumenti namijenjeni za potporu tim

regijama ne bi smjeli zamijeniti nacionalne napore. Proces industrijske tranzicije može pružiti beskrajne mogućnosti, ali samo uz znatno ulaganje u naprednu proizvodnju i pristupačnu infrastrukturu te istraživanje i inovacije. To u početku podrazumijeva troškove koji obuhvaćaju zamjenske prihode i

troškove za prekvalifikaciju radnika. Na nacionalnoj razini već su uvedeni brojni instrumenti za pružanje potpore djelovanju i projektima povezanima s tranzicijom. Cilj ostvarenja pravedne tranzicije ponovo je spomenut i u planu oporavka. Međutim, prečesto se mjere za potporu politikama izrađuju i provode

neovisno na različitim razinama vlasti s malo ili nimalo koordinacije i nedovoljno praćenja i evaluacije. Komisija poziva povećaju i dodijele dosta finansijska sredstva za potrebe ulaganja kako bi se postigla stvarna i radikalna zelena i digitalna tranzicija. Kako bi se osigurao dostatan iznos

financijskih sredstava Komisija zagovara i proširenje raspona vlastitih sredstava, koja bi prema potrebi uključivala porez na digitalne usluge i porez na financijske transakcije. Komisija također podupire ideju da se fiskalno upravljanje poboljša u pogledu rizika povezanih s održivošću i na temelju iskustava

stečenih tijekom provjere najboljih praksi za dodjelu zelenih proračunskih sredstava i fiskalnih planova. Osim toga, da bi se poduzeća i pojedinci uvjerili da ulažu u zelene inicijative s društvenim učinkom potrebni su porezni poticaji. Izazovi s kojima se Svijet suočava u prijelazu na zeleno i digitalno gospodarstvo

iziskuju golema ulaganja koja se ne mogu ostvariti isključivo javnim sredstvima i tradicionalnim financiranjem putem bankovnog kreditiranja. Bit će potrebno uložiti golema sredstva iz privatnog sektora. Trebalo bi na dosljedan način uspostaviti mehanizam za usmjerenje financijskih sredstava iz privatnog

sektora prema ulaganjima usklađenima s okolišnim, socijalnim i upravljačkim kriterijima. Strategije za bankovnu uniju, uniju tržišta kapitala, održivo financiranje, digitalno financiranje te mala i srednja poduzeća stoga se međusobno osnažuju i jamče usmjerenje sredstava prema produktivnijim projektima. Budući da

je za industrijsku tranziciju često potreban prelazak sa starih i tradicionalnih proizvodnih industrija na djelatnosti usmjerene na budućnost čak i u tradicionalnim sektorima, nezaposlenost se, barem privremeno, može povećati više od prosječne zbog lokalno koncentrirane deindustrializacije i činjenice da se baza

vještina nalazi u sektorima koji slabe. Neophodni su predviđanje i uključenost predstavnika radnika na razini podružnica i poduzeća prije donošenja odluka. Ključno je da politike posvećene industrijskoj tranziciji pomažu radnicima i lokalnim zajednicama, osobito radnicima s invaliditetom i drugim radnicima iz ranjivih

skupina, da upravljuju tranzicijom uz najmanje moguće poremećaje i najveće potencijalne koristi. Uspješan prelazak na rad budućnosti iziskuje da se politike zapošljavanja i politike za razvoj vještina prilagode uvjetima tržišta rada. Istodobno ponuda vještina mora biti u skladu s njihovom potražnjom. Bolje

predviđanje budućih potreba za vještinama i odgovarajuća ponuda tih vještina putem prekvalifikacije i usavršavanja radnika uključujući i pristup cjeloživotnom učenju moraju se kombinirati s politikama kojima se stimuliraju ulaganja u nove izvore zapošljavanja i rast produktivnosti. Industrijsko istraživanje i

razvoj moraju se posebno usmjeriti na mogućnosti za uspostavu tehnološkog vodstva koje će zauzvrat stvoriti mogućnosti za usavršavanje. Ključnu ulogu u pružanju podrške u obliku programa prekvalifikacije imat će i tehnički instituti, stručne i nevladine organizacije te državne agencije za zapošljavanje.